

Meddelande om ett nytt ramverk i EU för att stärka rättsstatens principer

2013/14:FPM73

Statsrådsberedningen

2014-04-28

Dokumentbeteckning

KOM (2014) 158

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet En ny EU-ram för att stärka rättsstatsprincipen

Sammanfattning

Kommissionen föreslår inrättande av ett nytt ramverk i EU för att stärka rättsstatsprincipen. Ramverket kompletterar överträdelseförfarandet enligt artikel 258 i EUF-fördraget och mekanismerna i artikel 7 i EU-fördraget. Syftet med ramverket är att göra det möjligt för kommissionen att finna en lösning med en berörd medlemsstat för att avvärja ett systemhot mot rättsstatsprincipen i den medlemsstaten. Ramverket ska bestå av en process i tre steg: kommissionens bedömning, rekommendation och uppföljning. Processen ska bygga på likabehandling, snabbt agerande, objektiva kriterier och uppgifter från tillgängliga och erkända institutioner såsom Europarådet och EU:s byrå för grundläggande rättigheter. Kommissionen ska fortlöpande hålla rådet och Europaparlamentet informerade i de olika stegen. Vidare lyfter kommissionen fram möjligheten att aktivera mekanismerna enligt artikel 7 i EU-fördraget om en medlemsstat, efter genomförd dialog och rekommendation, inte på ett tillfredsställande sätt följer upp rekommendationen inom utsatt tidsfrist eller om en medlemsstat vägrar att samarbeta och inte anses leva upp till sina åtaganden i enlighet med unionens värden i enlighet med artikel 2 i EU-fördraget.

Regeringen välkomnar meddelandet som tydliggör kommissionens roll och möjlighet att agera för att stärka efterlevnaden av rättsstatsprincipen inom ramen för nuvarande fördrag. Regeringen välkomnar ramverket som ett komplement till överträdelseförfarandet enligt artikel 258 i EUF-fördraget och mekanismerna i artikel 7 i EU-fördraget. Regeringen anser det positivt att kommissionen klargör att rättsstatsprincipen inbegriper respekt för

grundläggande rättigheter. Regeringen ser vidare positivt på ramverkets övergripande utformning med en process i tre steg men har ännu inte tagit ställning till meddelandets alla delar.

2013/14:FPM73

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Meddelandet är en uppföljning av rådslutsatser från juni 2013, och kommissionens ordförande Barrosos löfte i sitt tal till unionen i september 2013. Bakgrunden är också det faktum att kommissionen inte minst på senare tid har sett flera kriser som visat att rättsstatsprincipen inte kan tas för given. Utvecklingen i vissa medlemsstater har visat att bristande respekt för rättsstatsprincipen – och som en följd därav, också för de grundläggande värden som rättsstatsprincipen syftar till att skydda – kan ge upphov till allvarlig oro. Meddelandet presenterades den 11 mars 2014.

1.2 Förslagets innehåll

I kommissionens meddelande föreslås inrättande av ett nytt ramverk i EU för att stärka rättsstatsprincipen. Ramverket kompletterar överträdelseförfarandet enligt artikel 258 i EUF-fördraget och mekanismerna i artikel 7 i EU-fördraget. Ramverket ska bestå av en tydlig och förutsägbar process i tre steg: kommissionens bedömning, rekommendation och uppföljning.

Som utgångspunkt framhåller kommissionen att ömsesidigt förtroende mellan EU:s medlemsstater och deras respektive rättssystem utgör grunden för hela det europeiska samarbetet. Detta förtroende kan enligt kommissionen endast byggas och underhållas om rättsstatsprincipen upprätthålls fullt ut i alla medlemsstater.

Händelser i vissa medlemsstater har enligt kommissionen visat en brist på respekt för rättsstatsprincipen och därigenom även för de grundläggande värderingarna som rättsstaten syftar till att skydda. Utvecklingen har visat att varken de nationella mekanismerna, eller EU:s skyddsmekanismer på ett effektivt och lämpligt sätt kunnat reagera på dessa hot.

Huvudsyftet med det nya ramverket är att göra det möjligt för kommissionen att finna en lösning med den berörda medlemsstaten för att avvärja ett systemhot mot rättsstatsprincipen i den medlemsstaten. Ett sådant hot kan leda till att mekanismerna i artikel 7 i EU-fördraget utlöses. Ramverket ska bidra till att upprätthålla och öka respekten för rättsstatsprincipen, som ett gemensamt värde i enlighet med artikel 2 i EU-fördraget, och till att stärka det ömsesidiga förtroendet mellan medlemsstaterna emellan.

Ramverket ska aktiveras i situationer där en medlemsstat vidtar åtgärder, eller tolererar situationer, som sannolikt på ett systematiskt och negativt sätt kommer att påverka institutioners integritet, stabilitet eller funktion och de

skyddsmekanismer som inrättats på nationell nivå för att säkerställa rättsstatsprincipen. Ramverket kommer endast att aktiveras när de nationella systemen i medlemsstaterna inte bedöms kapabla att effektivt avvärja dessa hot mot rättsstatsprincipen. Systemet ska inte aktiveras vid enskilda brott mot de grundläggande rättigheterna. Ramverket hindrar inte kommissionen från att använda sina befogenheter enligt artikel 258 i EUF-fördraget i situationer som omfattas av EU:s lagstiftning. Ramverket hindrar inte heller att de mekanismer som angetts i artikel 7 i EU-fördraget aktiveras direkt om en plötslig lägesförsämring i en medlemsstat kräver det.

Kommissionens bedömningar ska baseras på dialog med berörd medlemsstat. Processen ska bygga på likabehandling, snabbt agerande och på objektiva kriterier och uppgifter från tillgängliga och erkända institutioner såsom Europarådet och Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter.

Kommissionens bedömning ska offentliggöras, men innehållet i diskussionerna med en berörd medlemsstat ska som regel behandlas konfidentiellt.

Om situationen i en medlemsstat inte har löst sig genom dialog kommer kommissionen att utfärda en rekommendation där grunderna för bedömningen och tidsramen för en lösning ska framgå. Kommissionen kan också ge förslag på åtgärder som behöver vidtas. Vidare kommer en uppföljning att genomföras för att se hur medlemsstaten följer rekommendationen.

Kommissionen räknar med att berörda medlemsstater samarbetar under hela processen och hänvisar till principen om lojalt samarbete som anges i artikel 4.3 i EU-fördraget. Om berörda medlemsstater underlåter att samarbeta eller hindrar processen kommer detta att vägas in i bedömningen av hotets allvar. Om en medlemsstat inte på ett tillfredsställande sätt följer upp rekommendationen inom utsatt tidsfrist eller om en medlemsstat vägrar att samarbeta, kommer kommissionen att överväga möjligheten att aktivera mekanismerna i artikel 7 EU-fördraget.

Europaparlamentet och rådet kommer att fortlöpande hållas informerade om framsteg som gjorts i vart och ett av stegen under processen.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Inte aktuellt. Meddelandet utgör inte bindande lagstiftning.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Inte aktuellt. Meddelandet utgör inte bindande lagstiftning.

2.1 Preliminär svensk stånpunkt

Regeringen välkomnar meddelandet som tydliggör kommissionens roll och möjlighet att agera för att stärka efterlevnaden av rättsstatsprincipen inom ramen för nuvarande fördrag. Regeringen välkomnar ramverket som ett komplement till överträdelseförfarandet enligt artikel 258 i EUF-fördraget och mekanismerna i artikel 7 i EU-fördraget. Regeringen anser det positivt att kommissionen klargör att rättsstatsprincipen, i enlighet med artikel 2 i EU-fördraget om unionens värden, inkluderar respekt för grundläggande rättigheter och att ramverket därmed omfattar upprätthållandet av dessa rättigheter. Regeringen delar kommissionens syn på vikten av det ömsesidiga förtroendet medlemsstater emellan. Regeringen ser vidare positivt på ramverkets övergripande utformning med en strukturerad process i tre steg: kommissionens bedömning, rekommendation och uppföljning, men har ännu inte tagit ställning till meddelandets alla delar.

Regeringen vill dock särskilt betona vikten av att:

- likabehandling av alla medlemsstater och objektiva kriterier ska vara grundläggande principer för granskning,
- processen inte får politiseras,
- bestämmelserna i öppenhetsförordningen om tillgången till handlingar respekteras fullt ut i alla steg av processen, inklusive i kommunikationen med medlemsstater.

EU-institutionerna liksom medlemsstaterna måste ta sitt ansvar för att de grundläggande rättigheterna respekteras. Regeringen arbetar aktivt tillsammans med andra EU-medlemmar för att få till stånd en effektiv granskning av hur de mänskliga rättigheterna efterlevs i medlemsländerna. Man bör här dra nytta av det arbete som redan utförs av andra aktörer, t.ex. Europarådet och FN-systemet.

Det är viktigt att ramverket också tillämpas i situationer där enskilda fall påvisar strukturella brister rörande rättsstatsprincipen, samt att ändamålsenlig informationsinhämtning kan ske på ett tillförlitligt och adekvat sätt, i enlighet med likabehandlingsprincipen.

Regeringen ser fram emot fortsatt analys och diskussion kring ramverket.

2.2 Medlemsstaternas stånpunkter

Medlemsstaternas formella stånpunkter är ännu inte kända. Flera medlemsstater, inklusive Sverige, har varit pådrivande för att få till stånd en effektiv granskning av medlemsstaternas efterlevnad av EU:s grundläggande värden. Vid presentationen i Allmänna rådet den 18 mars välkomnades meddelandet av många medlemsstater. Samtidigt har flera medlemsstater uttryckt tveksamhet både till mervärdet av en ny granskningsmekanism och

till ramverkets utformning, bland annat vad gäller dess fördragsenlighet och vad som ska inkluderas i en granskning. 2013/14:FPM73

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Inte aktuellt i nuläget då meddelandet inte sänts på remiss.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Inte aktuellt.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Inte relevant.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Rådsslutsatser planeras preliminärt att antas vid Allmänna rådets möte i maj eller juni 2014.

4.2 Fackuttryck/termer

-